

BİR ÖZBEK YAZARI: TOGAY MURAD

ARŞ. GÖR. YAVUZ KARTALLIOĞLU

Togay Murad, Özbek Türklerinden olup, Özbek edebiyatının önemli yazarlarından. Bütün Özbek Türkleri gibi, hayatı pamuk tarlalarında, çile içinde geçmiş, sürekli, kendisini çekemeyen insanlarla uğraşmış, daha sonra Rusların Özbek halkına yaptığı zulümleri görmüş ve eserlerinde bu gerçekleri dile getirmeye çalışmıştır.

1948 yılında Özbekistan'ın Surhanderya ili, Denav ilçesine bağlı Hocasat köyünde dünyaya gelir; ortaokulu, bu köyde bitirir.

Üniversite tahsili görmek için , Taşkente gider, 1972 yılında Taşkent Devlet Üniversitesi, Gazetecilik Bölümünü bitirir. Ortaokul yıllarında hikâyeler yazmaya başlar, bunu üniversite yıllarında da devam ettirir.

Dört yıl Cumhuriyet radyosunda çalıştıktan sonra askere gider. Askerden gelince, 1976-1978 yılları arasında *Özbekistân Fizkültürâçisi* gazetesinde tercüman, 1982-1984 yılları arasında da *Fân ve Tûrmûş* dergisinde yazar olarak ikişer yıl çalışır. Ayrıca, Moskova'daki M. Gorki adlı Dünya Edebiyatı Enstitüsünde de öğrenim görür.

Ortaokulu bitirince, otuz beş yaşına kadar evlenmez, sadece karnını doyurmak için çeşitli gazete ve dergilerde, yazar ve tercüman olarak çalışır. Bu süre içerisinde, onun en büyük hedefi dünya edebiyatını öğrenmek olur, bu ideali uğruna evlenip yuva kurmaz, makam sahibi olmaz, şan-şöhret kazanmaz, sürekli okur, araştırmalar yapar, edebiyat dünyasından kopmamak için de kısa hikâyeler yazar.

Togay Murad, çok çalışkan birisi olduğu için, çalıştığı dergi ve gazetelerdeki onu çekemeyen bazı kişiler, sürekli olarak, onun işten atılmasına sebep olurlar. Kendisi bu konuda şunları söyler: "*Güreşte bir kural vardır. Pehlivan uyanık olursa, kadere boyun eğmez. Pehlivan, kendisine bakarsa, kendisini yetiştirirse sürekli olgunlaşır ve rakibine de mağlubiyet acısını tattırmak için uğraşır, bu acıyı rakibine tattırmadan da çalışmayı bırakmaz. Ben, çocukluğumdan itibaren güreşmeye başladım. Pehlivanlık, benim atalarımda var, benim kanımda var. Kendimi düşmanlarıma üzüntü vermek için hazırladım. Kim olduğumu göstermek, unutulmaz eserler yazmak için uğraştım.*"

Togay Murad'ın, o günlerde yazdığı "Yıldızlar Mengü Yânâdi" (Yıldızlar Sürekli Parlar) isimli hikâyesi Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından yılın en iyi hikâyesi seçilince, onu çekemeyen kişiler bunun bir tesadüf olduğunu söylerler. Togay Murad, o günlerde çok büyük maddî sıkıntılar içindedir. Kirayı bile ödeyemez hâle gelir, evden atılır, sokaklarda yatar ve sonunda köyüne dönmek zorunda kalır. Köyüne gidince annesi, kefen parası olarak sakladığı parayı ona uzatır, o önce, bunu kabul etmek istemez, annesi "Sen şair olacaksın,al!" deyince parayı almak zorunda kalır. Parayı aldıktan sonra tekrar Taşkent'in yolunu tutar.

Orada, annesinin kefen parasıyla hayatını sürdürmeye çalışırken, bir gazete müdürü, onu işe alacağını söyler, fakat bunu düşmanları duyunca onun hakkında "kendisi başka eseri başka, eseri gerekli kendisi gereksiz" diyerek onun işe alınmasını engellerler. Bu durum onun daha çok çalışmasına sebep olur ve düşmanlarına meydan okur.

Güzün sonlarına doğru köyüne gider, burada Binici Settar ile tanışır. Settar, ona da bir at bulur. Orada ata binmesini öğrenir. Settar ile köy köy dolaşırlar, düğünlere giderler, gündüzleri kopkari oynarlar, geceleri biniciler ile sohbet ederler. Onlardan kopkari, atlar ve biniciler hakkında bilgiler edinirler. Nihayet, bahar mevsiminde "Ât Kişnâgân Âqşâm" (Atın Kişnediği Akşam) isimli ikinci hikâyesini yazar. Bu hikâye, edebiyat dünyasında fırtınalar koparır ve yine Özbekistan yazarlar Birliği tarafından yılın en iyi hikâyesi seçilir.

Togay Murad sonraki kış mevsimini, Sofi Allah Yar kabrinin yanındaki bahçelerde geçirir ve bunun üzerine "Âydindä Yürgân Âdamlâr" (Işıқта Yürüyen Adamlar) isimli hikâyeyi yazar. Bu hikâyeyi yayımlatmak için üç sene uğraşır, dördüncü yıl zar zor yayımlatır. Bu hikâyenin yayımlanmasından sonra Togay Murad ismi daha çok duyulmaya başlar. Özbekistan Yazarlar Birliği, hikâyeleri için Aybek ödülünü verir, Yazarlar Birliği delegeliğine ve meclis üyeliğine seçilir. Düşmanları, yine boş durmazlar, ona hep iftira atarlar ve Togay Murad ismini lekelemeye çalışırlar. O, bunun üzerine, düşmanları hakkında "Mâmâ-Yâr Qóşigi" (Ninenin Vatan Türküsü) adlı hikâyeyi yazar.

Tam o yıllarda, Özbek aydınları Ruslar tarafından zincirlenir, hapse atılır ve Moskova'ya götürülür. Moskova'da sorgulanırlar ve zindanlara atılırlar. Togay Murad, artık kendi düşmanlarını unutur, halkına zulmeden Ruslara karşı düşmanlık beslemeye başlar. O, eziyet çeken Özbek halkının heykelini dikeceğine dair kendisine söz verir.

Moskova'ya gider. Orada mahkeme önlerinde beklemeye başlar. Tanıdıkları vasıtasıyla davalarla ilgili bilgi edinir. Özbekistan Yazarlar Birliğinden hikâyeleri için kazandığı parayı, zindanlardan bilgi edinmek için harcar. Günlerce

mahkemelerin etrafında dolanıp durur. Özbek halkının önde gelen aydınlarının yaka paça tutularak zindana atıldığını görür. Moskova'da Özbek aydınlarının üzüntüsüyle yaşar. Çilekeş Özbek halkına ölmez bir eser bırakmak için, Moskova'dan tekrar köyüne döner.

Togay Murad, çevresindeki herkes gibi kendisini on yaşından itibaren pamuk tarlasında bulmuştur. Boyu pamuk tarlasında uzamış, pamuk tarlasında akli başına gelmiş, üniversitede okurken, gazetelerde çalışırken bile pamuk toplamıştır. Özbek halkının hayatı sabahtan akşama kadar, hatta geceleri bile pamuk tarlasında geçmektedir. Togay Murad, Özbek halkının çektiği bu sıkıntıyı anlatan bir roman yazmayı düşünür. Fakat, romana başlayınca, beyaz kâğıt ile yüz yüze gelince pamuğun ne olduğunu bilmediğini anlar. Bunun için pamuk ve tarla işleri hakkında onlarca kitap okur. Pamuk tarlasında geçen günlerini, tanıdığı bütün pamuk işçilerini tek tek hatırlar. Ama, bunlar da yetmez. Eline kâğıt ve kalem alarak Surhandaki pamuk tarlalarına koşar. Orada, kırk derece sıcaklığın altında çalışmaktan benzi solmuş insanlarla tekrar karşılaşır. Geceleri tarlaların yanındaki kulübelerde yatar, çiftçilerin giyindiği gibi giyinir, onlarla birlikte çalışır, onlarla birlikte dinlenir. Pamuk tarlalarında uyuyakalır. Sonunda arzularının meyvesi olan *Âtâmdän Qâlgän Dälälär* (Atalarımın Kalan Topraklar) adlı romanı yazar.

Togay Murad, romanı çilekeş Özbek halkına ölmez bir eser bırakmak amacıyla 1986-1991 yılları arasında yazmıştır. Roman, 1994 yılında Taşkente yayımlanmıştır. Eser, 270 sayfadır ve 10 bölümden oluşmaktadır. Eserin sonunda, yazar "men" başlığı altında hayatını anlatmıştır.

Romanda, peş peşe üç nesil anlatılmıştır. Burada, önce romanın asıl kahramanı olan Dehkankul'un dedesi Çapacı Cemalettin ve onun başından geçenler, sonra Dehkankul'un babası Akrep ve onun başından geçenler, en sonunda ise Dehkankul ve onun başından geçenler, tarlalarda harap olan insanlar, istiklâl mücadeleleri ve Rusların Özbek halkına yaptığı zulümler anlatılmaktadır.

Kaynakça

Miraliyev, Sabir (1993), Özbek Edipleri, Taşkent, s.213-215.

Murad, Togay (1994), *Âtâmdän Qâlgän Dälälär*, Taşkent, s.264-270.

Kartallıoğlu, Yavuz (2000), "Âtâmdän Qâlgän Dälälär" (Atalarımın Kalan Topraklar) Metni Esasında Özbek Türkçesi'nde İsim, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000.